

नीडकः 1 A bird. -2 A nest.

नीध्रम् (-व्रम्) [नितरां धियते वृ मूलवि० क दीर्घः Tv.] 1 The edge of the thatch or roof; वलीकनीध्रे पटलप्रान्तेऽथ पटलं छदिः Ak.; गृहाणि नीध्रैरिव यत्र रेजुः Śi. 3. 49. -2 A wood. -3 The circumference of a wheel. -4 The moon. -5 The asterism रेवति.

नीप a. Situated low, deep. -पः 1 The foot of a mountain. -2 A kind of कदम्ब (said to blossom in the rainy season; Adina Cordifolia Hook). The tree is known as हेडु or हेडकदम्ब in Marāthī. It is the same as हरिद्रकदम्बक or हरिद्रक. The wood of the tree is yellow and is still found employed in old buildings. नीपः प्रदीपायते Mk. 5. 14; सीमन्ते च त्वदुपगमजं यत्र नीपं बधूनाम् Me. 67; नवनीपाङ्कुरनन्दनीयशोभा Bhār. Ch. -3 A species of Asoka; a kind of plant (Mar. दुपारी); कदम्बवेतसनलनीपवञ्जुलकैर्वृतम् (पयः) Bhāg. 8. 2. 17. -4 N. of a family of kings; नीपान्वयः पाथिव एष यज्वा R. 6. 46. -पम् The flower of the Kadamba tree; नीपं दृष्ट्वा हरितकपिशं कैसैरैरर्धरुदैः Me. 21; R. 19. 37.

नीरम् [Un. 2. 13] 1 Water; नीराभिर्मलतो जनिः Bv. 1. 63. -2 Juice, liquor. -Comp. -चर a. Loitering in water, aquatic; नीरे नीरचरैः समं स भगवान्निद्राति नारायणः Bv. -ज a. aquatic. (-जः) 1 an otter. -2 a kind of grass (उशीर). (-जम्) 1 a lotus; असि यद्यपि सर्वत्र नीरं नीरजमण्डितम् Udb. -2 a pearl. -दः a cloud; धीरध्वनिभिरलं ते नीरद मे मासिको गर्भः Bv. 1. 61; Śi. 4. 52. नवीननीरदश्यामं रामं राजीवलोचनम् Rāmakavacha. -धरः a cloud; नवीननीर-धरधीरगर्जितक्षणे U. 6. 17. -धिः, -निधिः the ocean. -प्रियः a kind of reed. -रुहम् a lotus.

नीरङ्गी f. Turmeric; नीरङ्गीछन्नवदनो गीयगानोऽमङ्गलं Gaṇeśa P. 2. 336.

नीराज (निस-राज्) Caus. 1 To cause to shine, illuminate, make brilliant, adorn, irradiate; दिव्यास्त्रस्फुरदुग्रदीधितिशिखानीराजितज्यं धनुः U. 6. 18; नीराजयन्ति भूपालाः पादपीठान्तभूतलम् Prab. 2; Śi. 17. 17; N. 11. 96; प्रत्यग्रज्वालितैः पतङ्गमणिभिः नीराजिता भानवः A. R. 2. 10. -2 To perform the ceremony called नीराजन (q. v. below) over a person or thing (wave lights before one as a mark of respect or by way of worship); नानायोगसमाकीर्णो नीराजितहर्षद्विपः Kām. 4. 66.

नीराजनम्, -ना 1 Lustration of arms, a kind of military and religious ceremony performed by kings or generals of armies in the month of Āśvina before they took the field; (it was, so to say, a general purification of the king's Purohita, the ministers, and all the various component parts of the army, together with the arms and implements of war, by means of sacred Mantras); तस्मै सम्यग् हुतो वहिर्वाजिनीराजनाविधौ R. 4. 25; 17. 12; चक्रे स चक्रनिभचक्रमणच्छलेन नीराजनां जनयतां निजबान्धवानाम् N. 1. 144. -2 Waving lights before an idol as an act of adoration; नीराजनाभिः सुभगाः सुभुवः समभाबयत्

Śiva B. 6. 62; तुरङ्गमस्येव रणे निवृत्ते नीराजनाकौतुकमङ्गलानि Pratijñā 1. 12.

नीराजित a. Shone upon, illuminated; समुन्मीलनीला-म्बुजनिकरनीराजितरुचाम् Lakṣmīlaharī Strotra. 1.

नील a. (ला-ली f.; the former in relation to clothes &c., the latter in relation to animals, plants &c.) 1 Blue, dark-blue; नीलस्निग्धः श्रयति शिखरं नूतनस्तोयवाहः U. 1. 33. -2 Dyed with indigo. -लः 1 The dark-blue or black colour. -2 Sapphire. -3 The Indian fig-tree. -4 N. of a monkey-chief in the army of Rāma. -5 'The blue mountain', N. of one of the principal ranges of mountains. -6 A kind of bird, the blue Mainā. -7 An ox of a dark-blue colour. -8 One of the nine treasures of Kubera; see नवनिधि. -9 A mark. -10 An auspicious sound or proclamation. -ला 1 The indigo plant. -2 A Rāgini. -ले f. (du.) 1 The two arteries in front of the neck. -2 A black and blue mark on the skin; (for other senses see नीली.) -लम् 1 Black-salt. -2 Blue vitriol. -3 Antimony. -4 Poison. -5 Indigo, indigo dye. -6 Darkness. -Comp. -अक्षः a goose. -अङ्गः the Sarasa bird. -अञ्जनम् 1 antimony. -2 blue vitriol. -अञ्जना, -अञ्जसा lightning. -अञ्जम्, -अम्बुजम्, -अम्बु-जन्मन् n. the blue lotus. -अभ्रः a dark-cloud. -अम्बर a. dressed in dark-blue clothes. (-रः) 1 a demon, goblin. -2 the planet Saturn. -3 an epithet of Balarāma. -अरुणः early dawn, the first dawn of day. -अश्मन् m. a sapphire. -उत्पलम् a blue lotus; ध्रुवं स नीलोत्पलपत्रधारया समिद्धतां छेतुमृषिर्व्यवस्यति Ś. 1. 18. -उपलः the blue stone, lapis lazuli. -कण्ठः 1 a peacock; केकाभिर्नीलकण्ठस्तिर-यति वचनम् Mā. 9. 30; Me. 81; कस्त्वं, शूलैः, मृगय भिषजं, नीलकण्ठः प्रियेऽहम् Subhāṣ. -2 an epithet of Śiva. -3 a kind of gallinule. -4 a blue-necked jay. -5 a wag-tail -6 a sparrow. -7 a bee. (-ठम्) a radish. अक्ष = रुद्राक्ष q. v. -केशी the indigo plant. -प्रीवः an epithet of Śiva. -छदः 1 the date-tree. -2 an epithet of Garuḍa. -जम् blue steel. -जा N. of the river Vitastā. -तरुः the cocoanut tree. -तालः, -ध्वजः the Tamāla tree. -पङ्कः, -पङ्कम् darkness. -पटलम् 1 a dark mass, a black coating or covering. -2 a dark film over the eye of a blind man; Pt. 5. -पत्रः the pomegranate tree. (-त्रम्), -पद्मम् the blue water-lily. -पिच्छः a falcon. -पिटः a collection of annals and royal edicts; Buddh. -पुष्पिका 1 the indigo plant. -2 linseed. -फला the egg-plant (Mar. वांगे). -भः 1 the moon. -2 a cloud. -3 a bee. -मणिः, -रत्नम् 1 the sapphire; नेपथ्योचित-नीलरत्नम् Gīt. 5; Bv. 2. 42. -2 an epithet of Kṛiṣṇa; also नीलमाधवः. -मीलिकः a fire-fly. -मृत्तिका 1 iron pyrites. -2 black earth. -राजिः f. a line of darkness, dark mass, thick darkness; निशाशाङ्कक्षतनीलराजयः R. 1. 2. -लोहित a. dark-blue, purple. (-तः) 1 a purple colour. -2 an epithet of Śiva; ममापि च क्षपयतु नीललोहितः पुनर्भवं परिगतशक्तिरात्मभूः Ś. 7. 35; Ku. 2. 57. -वर्ण a. dark-blue, bluish. (-र्णम्) a radish. -वसन, -वासस् a. dressed